

Politiken | 31.08.2007 | Kultur | Side 8 (Analyse) | 961 ord | artikel-id: e0b0a66c

Analyse: Nobelpristager. Hvornår får vi nummer 14?

Flere danske nobelpristagere stiller krav om klare prioriteringer

Nina Smith, professor og prorektor ved Aarhus Universitet, netop afgået som formand for Det Frie Forskningsråds bestyrelse. Jens Chr. Djurhuus, professor, dr.med. og institutleder ved Aarhus Universitet. Netop tiltrådt som bestyrelsesformand.

Af Nina Smith og Jens Chr. Djurhuus

Det danske samfund vil i de kommende år øge ressourcerne til forskning. Et betydeligt antal milliarder skal hvert år tilføres området, hvis vi fortsat skal udvikle os som videnssamfund og opfylde den aftale, man i EU har indgået om, at anvende 3 pct. af bruttonationalproduktet på forskning. 1 pct. fra offentlige midler og 2 pct. fra den private sektor. Dette er dog ikke et idealmål.

Årtiers forsømmelser i Europa betyder, at man langt fra kommer op i nærheden af, hvad konkurrerende kontinenter anvender på forskning. I lande som Sverige og Finland ville man desuden også betænke sig voldsomt på, at gå ned på 3 pct.

For Danmark er det imidlertid et stort fremskridt. Der er hårdt brug for forskningsmidlerne. Både til – på kort sigt – at indhente mange års efterslæb i bevillingerne. Og til – på længere sigt – at udfylde behovet for massive investeringer i infrastruktur på forskningsinstitutionerne. I den forbindelse er det naturligvis glædeligt, at der er allokeret 600 mio. kr. over de næste 3-3½ år, selv om dette beløb så langt fra vil være dækkende for efterslæb og investeringer.

Alene den fusionsproces, der i øjeblikket sker mellem universitet og andre forskningsinstitutioner, er utrolig ressourcekrævende. Disse ressourcer kommer fra institutionerne selv, som derfor må nedrosle på andre områder. Hvis man skal gøre noget effektivt ved infrastrukturen, taler vi således om milliarder frem for hundrede af millioner.

Forskningsfinansieringen har ændret sig gennem de sidste 30 år. I slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne blev de penge, der var til rådighed for forskningen hovedsageligt uddelt til institutionerne, som så derefter brugte dem efter en intern prioritering. Det var en tid, hvor dansk forskning bragte sig op i eliten. Siden da har forskningsfinansieringen ændret sig. De midler, som institutionerne umiddelbart kan råde over, udgør nu kun omkring halvdelen.

OP GENNEM 1990'erne blev forskningsprogrammer inden for afgrænsede områder populære. Det var ofte politisk initierede forskningsprogrammer, ikke sjældent med et betydeligt input fra

forskellige interesser. Denne type titelafgrænsede forskning ligger nu i Det Strategiske Forskningsråd, hvor det politiske system fortsat har mulighed for at præge forskningsretningerne.

I Danmark må vi imidlertid ikke glemme, at sigte højt i vores forskningsstrategi. For nogle år siden udgav nobelpristageren Michael Bishop en bog med titlen: 'Hvordan man vinder Nobelprisen'. Kvintessensen af denne var, at man skulle lære de næste generationer at få en fornemmelse for det spændende uventede – 'the lucky situation' – den skæve vinkel.

Dansk forskning har faktisk særlige forudsætninger for at dyrke fornemmelsen for 'the lucky situation'. Vore unge har i deres uddannelse, herunder forskeruddannelse, vist initiativ og gåpåmod.

DE ER IKKE bange for at have en mening på tværs og på trods af hierarkier – hvilket i forskningsmæssig sammenhæng måske er Danmarks største aktiv. I vores forskningsamarbejde er vi internationale som kun få andre. Vi har den største procentsats i verden af de mest citerede artikler. Og vi er vel at mærke ikke karakteriseret ved at have store forskningsinstitutioner med uanede midler

Forklaringen på vores gennemslagskraft er derfor snarere, at vi har forskningsinstitutioner, som er præget af mindre grupper helt ned til enkeltindivider med udbredt autonomi. En frodig underskov af unge og små grupperinger, som hele tiden udvikler nye forskningsprojekter. Nogle gange i relation til *mainstream*, og hvad der er oppe i tiden, men – hvad der er vigtigere – også ofte med nye og overraskende indfaldsvinkler.

Det er faktisk helt parallelt til dansk erhvervsliv, der er karakteriseret af små og mellemstore virksomheder, som internationalt har meget stor konkurrenceevne, omstillingsevne og gennemslagskraft.

HVORDAN understøtter vi så denne frodige og mangfoldige forskning, der er forudsætningen for, at vi også kan foretage større grundforskningmæssige satsninger – og måske vinde nobelpriser? Det gør man ved at sikre en fornuftig balance mellem offentlige forskningsmidler i konkurrence og basismidler til universiteterne, og naturligvis også en fornuftig balance mellem frie grundlagsskabende forskningsmidler og mere strategiske satsninger.

Her er Det Frie Forskningsråd en meget væsentlig institution i det danske forskningslandskab. Det er bl.a. her, at man gøder vækstlaget i dansk forskning. Små hundrede kvindelige og mandlige forskere sidder *con amore* i Det Frie Forskningsråds fem faglige råd, hvor man i nogle råd får op mod 1.000 årlige ansøgninger fra danske forskere. Man får mulighed for at iagttage, hvor den skæve vinkel er, hvor 'the lucky situation' kan opstå, og hvad der eventuelt senere kan danne grobund for større satsninger.

Man kan ikke lave strategier for og planlægge, hvordan man vinder nobelprisen. Men ved at gøde jorden og vækstlaget i dansk forskning, har vi rigtig gode forudsætninger for, at vinde nye nobelpriser i fremtiden og sikre det fortsatte fundament for dansk forskning i verdensklasse.

Fakta: De 13 danske Nobelpristagere gennem tiden

1903: Niels Finsen, læge og fysiolog, modtog prisen som lysterapiens skaber.

- 1908:** Frederik Bajer, officer, forfatter og politiker, modtog prisen for fredsarbejde.
- 1917:** Karl Gjellerup, teolog og forfatter, modtog nobelprisen i litteratur for nutidsbeskrivelser.
- 1917:** Henrik Pontoppidan, forfatter, modtog prisen sammen med Karl Gjellerup.
- 1920:** August Krogh, læge og fysiolog, modtog prisen for forskning af kredsløbets kapillærer.
- 1922:** Niels Bohr, fysiker, modtog prisen for sine teorier om atomernes struktur og stråling.
- 1927:** Johannes Fibiger, læge og anatom, modtog prisen for forskning i årsagerne til kræft.
- 1944:** Henrik Dam, biokemiker, modtog prisen for sin opdagelse af K-vitaminet.
- 1944:** Johannes V. Jensen, forfatter og skribent, modtog prisen i litteratur for sit forfatterskab.
- 1975:** Aage Bohr, fysiker, modtog prisen for sin forskning i den nukleare struktur.
- 1975:** Ben Mottelson, fysiker, modtog prisen i fysik sammen med Aage Bohr.
- 1984:** Niels Kaj Jerne, læge og fysiolog, modtog prisen for sine bidrag til immunologien.
- 1997:** Jens Christian Skou, kemiker, modtog prisen for forskning i kalium/natrium-pumpefunktion.

Rettelse: 04.09.2007

Selv om Jens Christian Skou modtog Nobelprisen i Kemi i 1997, er han ikke uddannet kemiker, som det ellers fremgik af listen over danske nobelpristagere i forbindelse med analysen 'Nobelpristager. Hvornår får vi nummer 14?' i 2. sektion (31.8.). Han er uddannet læge og blev blandt andet udnævnt til professor i fysiologi.

Billedtekst:

Mikromakro. Selv om springet i de samlede offentlige forskningsbevillinger i den nye finanslov vil stige fra 0,83 pct. til 0,87 pct. af BNP, er der fortsat et stykke vej op til kravet om 1 pct. i 2010 – og endnu længere op til bl.a. Sverige og Finland. Foto: Anders Birch